

Bölüm 1

İMPARATOR DİOCLETİANUS'UN (MS. 245-312) SİYASİ REFORMLARI

Ahmet GÖZLÜ¹

DİOCLETİANUS'UN İMPARATORLUK SÜRECİ

Gaius Aurelius Valerius Diocletianus (gerçek ismi: Diocles) MS. 245'te Dalmaçya'da dünyaya gelmiştir (Adkins-Adkins, 2004). Soyca mütevazı bir Dalmaçya'lı aileye mensup olduğu tahmin edilen Diocletianus'un; Anullius adında bir senatör'ün azatlı kölesinin veya kâtibinin oğlu olduğu düşünülmektedir (Eutropius, 2004). Dönemin çoğu imparatoru gibi, orduda hizmet ederek yükselmişti. Gallia'da Aurelianus'un emrinde küçük ordugâhlarda görev almış, Carus'un zamanında Moesia'da vali olarak bulunmuş, imparatorun muhafız alayı kumandanlığına atanmış, hatta konsül dahi olmuştu. Kusursuz bir askeri bilgiye ve geniş bir strateji görüşüne sahip olan Diocletianus, gördüğü hizmetler sayesinde idare etme tecrübesini de kazanmıştı. (Akşit, 1970). Diocletianus'un, çağdaşlarına göre, biraz huzursuz ve kolayca itimat etmeyen, şiddetle hayranlık uyandıran, güçlü bir şahsiyeti, akıllı ve zarif, şiddetini dahi hoş gösterecek bir karakteri vardı. Historia Augusta'dan bir kayda göre; "kararları daima yüksekti, akıllı daima imparatorluğun refahı için tasavvurlar kurmakta ve kendisini halkın babası olarak kabul etmekteydi" (Akşit, 1970).

Eski Roma'nın ve cumhuriyet idare tarzının kalan son izlerini silen Diocletianus, geleneklere aykırı bir şekilde, yani kan bağı olmaksızın imparator olmuştur (Pennel, 1890). MS. 283 yılının ilkbaharında Roma imparatoru Marcus Aurelius Carus'un Pers şehri Ktesiphon'un surları önünde yıldırım çarpması sonucu ölmesi üzerine, seferde kendisine eşlik eden oğlu M. Aurelius Numerianus, halefi olarak imparator seçilmiş, fakat üvey amcası Aper tarafından öldürülmüştür (Ando, 2012). Kaynaklardan; Numerianus'un gözündeki bir enfeksiyondan hastalandığı ve bu sebepten kapalı bir tahtirevan içinde yolculuğa devam ettirildiği ve bu esnada da Profectus Praetorio Flavius Aper tarafından öldürüldüğü öğrenilmektedir. Aper'in bu suikastı gizleme çabaları bir süre sonra ordunun Nicomedia'ya (İzmit)

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Tarih Bölümü.
ahmetgozlu69@hotmail.com

barbar istilalarından arındırılmış ve sükûnet sağlanmıştır. Başlangıçta Roma imparatorluğunu parçalanmaktan kurtarmak amacıyla kurulmuş olan tetrarşi yönetimiyle, imparatorluğun ilerde doğu ve batı şeklinde ayrılmasının politik zemini oluşturulmuş ve imparatorluğun doğu ve batı olarak bölünmesinden yıkılmasına kadar giden sürecin başlangıcı olmuştur.

KAYNAKLAR

1. Adkins, L. Adkins, R. (2008). *Handbook to Life in Ancient Rome*. New York: Infobase Publishing.
2. Ando, C. (2012). *Imperial Rome AD 193 to 284 The Critical Century*. Britain: Edinburgh University Press.
3. Asiliev, A. A. V. (1943). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. (Arif Müfid Mansel, Çev.). Ankara: Maarif Matbaası.
4. Barnes, T. (2014). *Constantine Dynasty, Religion and Power in the Later Roman Empire*. USA: Blackwell Publishing.
5. Bauer, S. W. (2014). *Dünya Tarihi, 1.Cilt: İlkçağ: En Eski Göçebe Halklardan Roma İmparatorluğu'nun Çöküşüne*. (Mihriban Doğan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
6. Burgan, M. (2009). *Empire of Ancient Rome*. New York: Chelsea House Publishers.
7. Bury, J. B. (1889). *A History of the later Roman Empire:from Arcadius to Irene (395 A.D. to 800 A.D.)*. New York: Macmillan and Co., Publishers.
8. Bury, J. B. (1910). *The Constitution of the Later Roman Empire*. London: Cambridge University Press.
9. Cameron, A. (1993). *The Later Roman Empire: MS.284-430*. London: Fontana Press.
10. Cavendish, M. (2011). *Ancient Rome an Illustrated History*. Malaysia: Bernabeo Publishers.
11. Christensen, T. Muller, M. Montgomery H. C. (2012). *Galerius Valerius Maximinus: Studies in the Politics and Religion of the Roman Empire AD 305-313*. Denmark: The Theological Faculty Copenhagen University Press.
12. Çapan F.-Güvenç B. Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 18, 2017, ss. 629-640.
13. Dunstan W. Dunstan, E. (2011). *Ancient Rome*. USA: Rowman & Littlefield Publishers.
14. Eutropius, (2004). *Roma Tarihinin Özeti*. (Çiğdem Menzilioğlu, Çev.). İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
15. Fagan G. (1999). *The History of Ancient Rome*. USA: Great Courses Pupliched.
16. Goldsworthy A. (2009). *How Rome Fell: Death of a Superpower*. USA: Yale University Press.
17. Gregory, T. E. (2016). *Bizans Tarihi*. (Esra Ermet, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
18. Harries, J. (1988). *.Imperial Rome AD 284 to 363*. Britain: Edinburgh University Press.
19. Hekster O. The City of Rome in Late Imperial Ideology:The Tetrarchs, Maxentius, and Constantine. *Journal of Mediterraneo Antico*, Nu:2, 1999, ss.1-31.
20. Iznık E. İmparator Diocletianus'un Tavan (En Yüksek) Fiyatlar Fermanı Edictum de Pretiis Rerum Venalium. *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 49, 2011, ss. 100-130.
21. Jones, A. H. M. (1964). *The Later Roman Empire 284-602 A Social Economic And Administrative Survey*. Vol:I, Oxford:Basil Blackwell Press.
22. Kelly, C. (2004). *Ruling The Later Roman Empire*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
23. Kops, D. (2014). *Discover Ancient Rome*. New York: Enslow Publishers.
24. Kuiper, K. (2011). *Ancient Rome: from Romulus and Remus to the Visigoth Invasion*. New York: Britannica Educational Publishing.
25. Lorange, H.P., *Art forms and Civic Life in the Late Roman Empire*. Princeton University Press, USA, 1972.

Tarih Araştırmaları

26. Marasovic, T. (1973). *Diocletian's Palace*. China: Jugoslavija Puplichers.
27. Mitchell, S. (2016). *Geç Roma İmparatorluğu Tarihi M.S. 284-641*. (Turhan Kaçar, Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
28. Norwich, J. J. (1999). *A History of Byzantium*. New York: Vintage Books.
29. Oktay, A. (1970). *Roma İmparatorluk Tarihi (M.S. 193-395)*. İstanbul: İÜEF Yayınları.
30. Pannel, R. F. (1890). *Ancient Rome; From the Earliest Times down to 476 A.D.* Boston: Allyn&-Bacon Puplichers.
31. Petitt J. E. *The Extension of Imperial Authority under Diocletian and the Tetrarchy, 285-305 CE*. University of Central Florida, Master of Thesis, Florida, 2012.
32. Reyhan, E., Cengiz, T. (2015). *Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
33. Scarre, C. (1995). *Historical Atlas of Ancient Rome*. USA: Penguin Puplichers.
34. Stankovic E. Diocletian's Military Reforms. *Acta Unv. Sapientiae, Legal Studies*, 1, 1, 2012, ss. 129-141.
35. Stathakopoulos, D. (2018). *Bizans İmparatorluğunun Kısa Tarihi*, (Cumhur Atay, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
36. Titchener, F. (2003). *A History of Ancient Rome*. USA: Recorded Books.
37. Waldron B. L. *Diocletian, Hereditary Succession and the Tetrarchic Dynasty*, University of Sydney, Faculty of Arts and Social Sciences, Thesis of Doctorate, 2018, s. 42-46.
38. Görsel 1: http://www.30giorni.it/articoli_id_774_l3.htm (Erişim Tarihi: 15.09.2018).
39. Görsel 2: <https://www.etymonline.com/word/tetrarch> (Erişim Tarihi: 15.09.2018).